

Uit de natuurbescherming

S. Algra

Een leefbare Delta?

'Een volk dat leeft bouwt aan zijn toekomst'. Dit beitelde men jaren geleden in harde steen toen de afsluitdijk gereed kwam. Grote werken - grote investeringen geven perspectieven voor de toekomst. Een toekomst, waarbij in die tijd vooral de werkgelegenheid en de economische groei centraal stonden. In het Nieuwe Waterweg gebied - de Gouden Delta - wordt ook gewerkt aan een toekomst, maar voor velen is het de vraag aan welke. Steeds meer komt de vraag naar voren of een zo'n sterk geconcentreerde industrialisatie juist in dit gebied nog wel verantwoord is. Verantwoord, tenopzichte van de mensen die in de naaste omgeving van deze industrie moeten leven, maar ook ten opzichte van de te verwachten hoge investeringen die nodig zullen zijn om de overbelasting van het milieu het hoofd te kunnen bieden. In december 1969 ging de Gemeenteraad van Rotterdam in principe akkoord met de vestiging van een hoogoven en een staalfabriek van Hoogovens/Hoesch op de Maasvlakte. De discussie over de gehele problematiek van de delta is hiermee weer actueel geworden.

De Contact-Commissie voor Natuur en Landschapsbescherming richtte zich samen met het actie comité 'Leefbare Delta' in een uitvoerige brief over deze vestiging tot de regering. In deze brief zetten zij, goed gedocumenteerd, enkele grote vraagtekens bij de voorgenomen plannen. In de toelichting wijzen zij voornamelijk op twee belangrijke aspecten te weten:

1. In hoeverre verhoogt dit staalbedrijf de kans op een nog grotere overbelasting van het milieu.

Overbelasting van het milieu veroorzaakt hinder en schade aan alle levensactiviteiten van de mens waaronder ook de zo hoog gewaardeerde economische activiteiten. In het gebied van de Nieuwe Waterweg vindt deze overbelasting reeds plaats doordat bevolking, industrie en havens hier sterk geconcentreerd zijn. De overbelasting is duidelijk merkbaar aan het achterblijven van de noodzakelijke gemeenschapsvoorzieningen. Dit vooral omdat de kosten voor deze voorzieningen hier relatief erg hoog zijn. De sterke achteruitgang van de milieuhygiëne, de beperkte recreatiemogelijkheden en het isolement van de randgemeenten maken dit gebied als woongebied steeds minder aantrekkelijk. Onlangs heeft de Stichting Onderzoek Arbeidssituatie in het Rijnmondgebied in het door haar uitgegeven rapport: *Wonen, Leven, Werken in Rijnmond* er al op gewezen dat de reeks 'industrialisatie-werkgelegenheid-welvaart' doorkruist dreigt te raken door de reeks 'milieuoverbelasting-welzijnstekort-arbeidstekort-kapitaalsvernietiging'. Dit betekent in feite dat bij zo'n situatie de rentabiliteit van de investeringen ten behoeve van de economische groei een schijnrentabiliteit is geworden. Dat de milieu-overbelasting in het Rijnmondgebied realiteit is, bewijst, ondanks de ruime werkgelegenheid, het sedert 1960 ontstane vertrekoverschot.

Met name tegen deze achtergrond is de vraag of een relatief arbeidsintensieve industrie als een staalfabriek in dit gebied wel verantwoord is. Reeds bij de aankondiging van de plannen heeft het Bestuur van de Hoogovens zich bezorgd getoond over de mogelijkheid om voldoende personeel te kunnen aantrekken. In de beginperiode (1974) denkt men 2000 à 2500 werknemers nodig te hebben maar dit zal in de eindfase opgelopen zijn tot 15000 à 20000 arbeidsplaatsen.

De Contact-Commissie en het actie-comité komen dan ook tot een eerste conclusie dat een breed opgezet onderzoek door onafhankelijke deskundigen zal moeten uitwijzen of de Maasvlakte voor de vestiging van een staalfabriek inderdaad de voordelen biedt, die er van worden verwacht. Hierbij zou zeker ook overwogen moeten worden of een vestiging elders, b.v. het Westerscheldegebied, niet daar tot een veel krachtiger impuls van economische ontwikkeling zou leiden en derhalve een belangrijk instrument zou kunnen zijn, bij het door de regering te voeren spreidingsbeleid.

2. *Wat zijn de gevolgen voor de luchtverontreiniging van deze vestiging?*

De atmosfeer-belasting door luchtverontreiniging zal, ondanks de al genomen en nog te nemen maatregelen in dit gebied, in de komende tijd vermoedelijk eerder toe- dan afnemen. Dit vooral omdat op de nu al uitgegeven, nog niet bebouwde industrieterreinen, een verdubbeling van de reeds aanwezige, voornamelijk petro-chemische industriële capaciteit, mogelijk is.

Volgens publicaties kunnen bij de vestiging van Hoogovens/Hoesch op de Maasvlakte verwacht worden: hoogovens, ertsvoorbereidingsinstallaties, oxystaalfabrieken en een warm-walserij.

Het aandeel van *hoogovens* in de luchtverontreiniging is niet groot omdat de afgassen brandbaar zijn. Alleen bij het periodiek vullen via de top van de installatie en de aftap kan enige verontreiniging door gas- en stofvorming verwacht worden.

Cokesovens: Deze veroorzaken bij het periodiek vullen en legen van de ovens en bij het blussen van de cokes veel stof- en gasvormige verontreiniging. Het stoken van de ovens, mits dit met zwavelbrandstof wordt gedaan, behoeft weinig verontreiniging te geven.

De ertsvoorbereidings installaties: Hierbij wordt de meestal poedervormige erts tot stevige poreuze brokken omgevormd. Er komt daarbij zeer veel stof vrij en tengevolge van de verhitting ook gasvormige producten. De samenstelling daarvan is sterk afhankelijk van het gebruikte ertsmengsel maar er zullen zeker zwaveldioxyde (SO_2) en mogelijk ook fluoriden vrijkomen.

De oxystaalfabrieken: Van deze fabriek mag, gezien de ervaring in IJmuiden, weinig luchtverontreiniging verwacht worden.

De warm-walserijen: De ovens die hierbij nodig zijn zullen, mits ze gestookt worden met de juiste brandstof weinig luchtverontreiniging geven.

Ondanks de technische mogelijkheden om de luchtverontreiniging tot een minimum te beperken verwacht de directie van de Koninklijke Hoogoven en Staalfabriek (K.N.H.S.) dat, bij een eventuele vestiging op de Maasvlakte, de uitworp aan SO_2 per dag in de beginfase 12, en later 40 ton zal bedragen. Om een uitworp van 40 ton SO_2 per dag te verdunnen tot een aanvaardbare maximum-concentratie van 150 microgram per m^3 zal er dagelijks een luchtlaag van 40 x 67 km^2 met een hoogte van 100 m nodig zijn. (normen TNO).

Belangrijker dan de eventuele schadelijkheid van het SO_2 zelf is het omzettingsproduct zwavelzuur. Er is bekend dat het gevaar van zwavelzuur, vermengd met roet en stof veel groter is dan dat van de som van de afzonderlijke componenten. Ten aanzien van het 'beneden winds' liggende Westland, met zijn hooggevoelige gewassen, is extra aandacht voor deze kwestie nodig. Temeer daar de regering momenteel door dure maatregelen (aardgasvoorwaarden) de zelfvervuiling van dit gebied probeert te beperken.

In het slot van de uitstekende argumentatie van het actie-comité 'Leefbare Delta' wijzen de samenstellers er op dat gezien de huidige stand van de meettechniek het SO_2 gehalte

van de lucht wel is waar de beste graadmeter voor de luchtverontreiniging is, maar dat dit in de toekomst zeer de vraag zal zijn. Bij de SO₂ meting neemt men n.l. aan dat de luchtverontreiniging door andere schadelijke stoffen, die moeilijk te kwantificeren zijn, daarmee evenredig is. Men zal evenwel goed moeten bedenken, dat door het toenemende gebruik van aardgas de betekenis van SO₂ als indicator afneemt: een absolute of relatieve vermindering is dan slechts schijn.

Van de zijde der particuliere natuur- en milieubescherming is door deze, op de overheid gerichte brief nogmaals op overtuigende wijze benadrukt dat de vraag voor een leefbare delta één van de dringendste kwesties voor ons geïndustrialiseerde land is.

Rondleidingen Savelsbos

De rondleidingen in het 'Savelsbos', ongeveer 10 kilometer ten zuiden van Maastricht, onder leiding van natuurgidsen, worden in de komende maanden april tot en met augustus hervat.

Elke zaterdag- en zondagmiddag (in de maanden juli en augustus bovendien op woensdagmiddag, terwijl ook extra rondleidingen worden verzorgd op Hemelvaartsdag en 2e Pinksterdag), kunnen belangstellenden zich verzamelen bij het bezoekerscentrum Moerslag 14 te St. Geertruid om 15 uur. Dit bezoekerscentrum, waarin een bescheiden streekmuseum is opdergebracht, ligt aan de weg van St. Geertruid naar Eysden en is duidelijk door A.N.W.B. wegwijzers aangegeven. Een klein parkeerterrein is aanwezig. De wandeling waaraan men zonder kosten kan deelnemen duurt ongeveer 2 à 2½ uur. Honden moeten aan de lijn worden gehouden.

Het bezoekerscentrum is elke zaterdag en zondag geopend van 11 tot 17 uur en kan kosteloos worden bezichtigd. Een receptionist is aanwezig voor inlichtingen. Zelfs een toiletgebouwtje staat het publiek ter beschikking. Het natuurspad kan men op eigen gelegenheid belopen. Duur ongeveer ½ uur. Naambordjes wijzen de bezoekers op planten, struiken en bomen en geven enkele wetenswaardigheden aan. Het natuurspad is geopend van zonsop- tot zonsondergang. Al deze door het Staatsbosbeheer in Limburg ontwikkelde educatieve recreatieve voorzieningen worden aan de hoede van het publiek toevertrouwd, waarbij deze dienst vertrouwd, dat het publiek geen planten en bloemen zal vernielen of meenemen.

Heidewandelingen 'Strabrechtse Heide'

De gunstige ervaringen van 1966 tot en met 1969 maken het wenselijk, dat ook dit jaar weer heidewandelingen worden gehouden in het natuurreservaat 'De Strabrechtse Heide' bij Heeze.

De opzet is echter enigszins gewijzigd:

ELKE EERSTE ZATERDAG VAN DE MAAND - met ingang van maart 1970 - kan onder leiding van gediplomeerde natuurgidsen over de heide worden gewandeld. **AANVANG:** 14.00 uur. Groepen van 3 of meer personen wordt verzocht zich tevoren (vóór vrijdagavond) te melden, opdat voldoende gidsen kunnen worden ingezet. Liefst telefonisch bij (04937) 23 44, b.g.g. (04937) 18 20, of schriftelijk bij A. M. Bussers, Bosselerstraat 27 te Someren.

Tevens is het vanaf heden mogelijk geworden dat **OOK OP ANDERE DAGEN EN UREN VOOR GROEPEN VAN MEER DAN 10 PERSONEN** wandelingen met natuurgidsen aan te vragen. Tijdig aanmelden bij bovenstaand adres of telefoonnummers is wenselijk.

Het doel van deze wandelingen is het publiek kennis te laten maken met het leven en de schoonheden (landschappen, luchten, levensvormen) van een groot heidereservaat.

Het Staatsbosbeheer is tot het invoeren van deze wandelingen overgegaan onder andere als een soort compensatie voor de normale afgeslotenheid van het terrein; buiten wegen en paden is de heide niet toegankelijk voor bezoekers. In verband met het handhaven van de rust en met de aanwezigheid van zeer kwetsbare milieus, planten en dieren kan dit nu eenmaal niet worden toegestaan. Door de heidewandelingen kan men thans toch - ook verder het terrein in - met het gebied kennis maken. In dit Europees Natuurbeschermingsjaar N70 zal op de wandelingen bijzondere aandacht worden gegeven aan de problematiek van natuurbehoud en milieubeheer.

Voor het leiden van de wandelingen hebben zich door het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie opgeleide natuurgidsen beschikbaar gesteld. Het is de bedoeling de wandelingen niet te onderbreken door een winterperiode. De wandelingen zullen dus *elke eerste zaterdag* doorgang vinden, ook in de wintermaanden.